

פרשת בחוקותי

צורת ההתנהגות של יהודי שומר תורה ומצוות

ויקרא פרק כו פסוק ג

אם בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם.

רש"י

"אם בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ" - יכול זה קיום המצוות. כשהוא אומר ואת מצוותי תשמרו הרי קיום המצוות אמור. הא מה אני מקיים אם בחוקתי תלכו - שתהיו עמלים בתורה.

שאלה

הרב הגאון הצדיק רבי אליהו לופיאן זצוקללה"ה

רש"י הקדוש מסביר שהמילה "תלכו" באה ללמד שבלמוד התורה צריך 2 דברים (א) ללמוד תורה, (ב) לעמול על התורה. למה כתוב בפסוק את המילה: "תלכו" כדי להסביר את ענין העמל בתורה?
אם רוצים להסביר את ענין עמל התורה לכאורה היה צריך לכתוב את המילה: "תלמדו", "תבינו", "תתמידו" לכאורה המילה תלכו שייכת יותר לאדם שהולך בדרך ולא לאדם שנמצא בבית המדרש ולומד תורה, כי בבית המדרש יושבים ולומדים ולא הולכים בבית המדרש? או שאדם לומד בבית הוא יושב ולומד ולא הולך ולומד?

תשובה

מסביר הרב הגאון רבי אליהו לופיאן זצוקללה"ה שהמילה תלכו באה להגיד שעמל תורה זה דבר שניכר באדם גם כשהוא לא לומד. וזה המיוחד בעמל התורה שהוא משפיע על האדם לא רק בזמן שהוא לומד אלא יש לו השלכות בחיי היום יום גם כשהוא יוצר מבית המדרש. בזכות שהוא עמל על התורה בכוחות גדולים הוא מדבר עם הסביבה שלו בצורה מכבדת, בבית הוא נח

לבריות, כולם רואים שיש בו מידות טובות וישרות ודרך ארץ. וכל זה הוא קיבל בעמל התורה.

משל

שאדם מדליק מאוורר הוא יכול להדליק אותו על שלוש מצבים שונים. **מצב א** - מהירות קלה של סיבוב המאוורר. **מצב ב** - מהירות בינונית של סיבוב המאוורר. **מצב ג** - מהירות גבוהה של סיבוב המאוורר. ההבדל יהיה במשב הרוח של כל מצב ומצב.

אבל יש עוד הבדל: כשמכבים את המאוורר אם המהירות היתה במצב הראשון הקל המאוורר ימשיך לעשות מעט סיבובים ויפסיק. אם המהירות היתה במצב השני הבינוני המאוורר ימשיך להסתובב יותר זמן. ואם המהירות היתה במצב השלישי במהירות הגבוהה המאוורר ימשיך להסתובב הרבה יותר זמן מהמצב הראשון והשני.

נמשל

שאדם יוצא מבית המדרש אם עמל התורה שלו היה קל אז לאחר זמן קצר השפעת התורה עליו תחזיק זמן קצר. אם עמל התורה שלו היה בינוני השפעת התורה עליו תחזיק יותר זמן, ואם עמל התורה שלו היה חזק השפעת התורה עליו כשהוא מחוץ לבית המדרש תהיה הרבה יותר זמן. ולכן חשיבות עמל התורה לא רק על הבנת התורה אלא על התנהגותו של האדם בבית המדרש ומחוץ לבית המדרש. ולכן חשיבותה.

עמל התורה של מרן רשכבה"ג הגאון רבי יהושוע לייב דיסקין ה"שרף מבריסק"

זצוקללה"ה

במהלך שיחה של הגאון רבי יעקב משה חרל"פ זצוקללה"ה ורבי ישעיה חשין זצוקללה"ה, השיחה הייתה על השאלה: אם מותר לילך אצל הכותל המערבי שריד בית מקדשנו? כי יש ספק היכן בדיוק היו החומות של הר הבית ומספק זה יש שנמענים ללכת לכותל המערבי כי כולנו טמאי מת והם חוששים לא להיכנס למקום שהוא קדוש שאסור להיכנס אליו כשיש טומאת מת.

הגאון רבי יעקב משה חרל"פ זצוקללה"ה אמר: ששמע מפי אביו הגאון רבי זבולון זצוקללה"ה שהיה אחד מהדיינים בבית דינו של הרב הגאון מרן רשכבה"ג רבי יהושוע לייב דיסקין ה"שרף מבריסק" זצוקללה"ה.

שהסיבה שהשרף מבריסק זצוקללה"ה לא הלך לכותל מהערבי היא בגלל מה שחושבים כולם שהוא לא ידע היכן החומות אלא הסיבה היא אחרת לחלוטין. והסיבה היא מכיון שהוא ידע שזה פיקוח נפש בשבילו ללכת לכותל מערבי ולראות את המראה של חורבן בית המקדש וזאת הסיבה שלא הלך לכותל המערבי.

אבל באמצע השיחה קרה משהו מאוד מעניין כי תוך כדי השיחה איך שרק הזכירו את השם של מרן רשכבה"ג רבי יהושע לייב דיסקין "שרף מבריסק" זצוקללה"ה, מרן הגאון רבי יצחק זאב סולובייצ'ק מבריסק עמד מיד ונשאר לעמוד כל זמן שהשיחה היתה על השרף מבריסק זצוקללה"ה, כי לא העז לשבת בזמן שמדברים על השרף מבריסק זצוקללה"ה עד כדי כך כיבד את עמל התורה של השרף מבריסק זצוקללה"ה, אבל אחר כך שעברו לנושא אחר בהלכה הוא התיישב שוב במקומו.

מעשה נוסף על היראה והכבוד שנהגו גדולי ישראל מפני רבי יהושע לייב דיסקין זצוקללה"ה: מרן הגאון מרן רבי חיים מבריסק זצוקללה"ה נהג לפנות במכתבים על נושאים שונים לגדולי התורה שבתקופתו, והנה סיפר מרן הגאון רבי יצחק סולובייצ'ק מבריסק זצוקללה"ה, בעוד שכשעסק בכתיבת מכתבים אלו לא ניכר על פניו דבר.

אבל פעם אחת שכשהבחין באבא שלו מרן רבי חיים מבריסק זצוקללה"ה כותב מכתב אל רבנו ההגאון רבי יהושע לייב דיסקין זצוקללה"ה זיע"א ראה שתיכף כאשר נטל את העט לכתובה העט נפל לו מהיד מרוב פחד שתקף אותו וכל הגוף שלו רעד, עד כדי כך רעד לו הגוף עד שלא היה מסוגל להחזיק את העט ביד שלו. וכדי להרגיע את סערת רוחו קם מרן רבי חיים זצוקללה"ה והלך בחדר הלון ושוב ואחר כך שנרגע קצת ישב על הכיסא כדי להמשיך לכתוב את התארים שבראש המכתב על מרן השרף מבריסק זצוקללה"ה, וכשסיים לכתוב רק את התואר כבוד הראשון עוד פעם רעד לו הגוף מיראת הכבוד והשיניים שלו נקשו.

ועוד פעם הפסיק לכתוב את התארים שבראש המכתב וקם והלך בחדר כדי להרגע עד שהרגיש שהוא כן מסוגל לכתוב את המכתב, וכך חזר הדבר על עצמו שוב ושוב רבי חיים מבריסק זצוקללה"ה יושב לכתוב ורועד ועוד פעם גם עד שהצליח אחרי הרבה זמן לכתוב את המכתב. וכל זה בגלל העמל תורה המבהיל שהיה לשרף מבריסק זצוקללה"ה.

עוד מסופר: כאשר הגיעה מארץ הקודש הידיעה על פטירתו של רבי יהושע לייב דיסקין זצוקללה"ה, קרא מרן הגאון רבי חיים מבריסק זצוקללה"ה למספיד שהיה צריך להספיד אותו ואמר לו: במקום שמסתיימים התארים של הגדולים כמו גאון, וצדיק, גאון גדול, גאון הגאונים, עמוד התורה ועוד תארים, שם מתחילים התארים של הגאון הקדוש רבי יהושע לייב זצוקללה"ה.

עוד מסופר: בן 17 שנה בלבד היה הגאון רבי צבי פסח פראנק זצוקללה"ה, כשעלה לארץ ישראל כשהיה בירושלים אמרו לו שביליל שבת קודש אומר הגאון רבי יהושע לייב דיסקין

זצוקללה"ה שיעור בפרשת השבוע. רבי צבי פסח זצוקללה"ה רצה מאוד לשמוע את דברי קדשו של השרף מבריסק זצוקללה"ה והלך להשתתף בשיעור. המעשה היה בשבת פרשת בחוקותי, רבי יהושע לייב זצוקללה"ה נכנס ופתח את השיעור בדבריו הקדושים של רש"י: **אם בחוקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה**, ומיד פרץ בבכי גדול מבלי יכולת להרגע. הנוכחים במקום התרגשו מאד מהמעמד המופלא והתחילו גם הם להוריד דמעות על כך שהם לא עומלים על התורה כמו שצריך. מפני שאם רבי יהושע לייב זצוקללה"ה שהוא סמל ודוגמא לכל העולם כולו בעמל התורה והוא רבן של כל בני הגולה, והיה המפורסם בהתמדת התורה וביגיעת התורה עד סוף כל הכוחות בתורה הקדושה דוקא הוא פורץ בבכי תמרורים, בקוראו את דברי חז"ל התובעים מאתנו שתהיו עמלים בתורה, ואם רבי יהושע לייב זצוקללה"ה בוכה על שלא עומל מספיק בתורה אז מה אנחנו נגיד הקטנים שבקטנים? מה היה איתנו? ה' ירחם ויציל את עם ישראל אמן ואמן. מעמד זה שראה רבי צבי פסח זצוקללה"ה כשהיה צעיר מאוד עשה עליו רושם כביר בל ימחה בתוך עמקי הנפש שלו, וברבות הימים כשסיפר זאת לבניו היו עיניו דומעות ובקול בכי אמר: שתהיו עמלים בתורה.

זה מה שהקב"ה רוצה מאתנו ותו לא מידי, והוסיף חיוב זה אינו מוטל רק על גדולי ישראל אלא הקב"ה דורש זאת מכל אחד ואחד מאתנו לפי מדריגתו לא רק ללמוד אלא בעיקר לעמול בתורה ולשמור על הזמן היקר מכל יקר שלא ילך לבטלה.

עמל התורה של הגאון מרן הגאון רבי אהרון קוטלר זצוקלה"ה

הימים קשים של השואה על ידי חיות האדם הנאצים ימח שמם וזכרם. ההריגות בצורה "מסודרת", על ידי תאי גאזים התחילה בערך בשנת 1942-1941. ולפני כן עד אז, היו הריגות על ידי יריות של עשרות ומאות אלפים אבל לא הריגות של המליונים ה' יקום דמם אמן ואמן.

באותה שנה בערך בשנת 1941 הגיעה ידיעה לגדול המצילים של יהודים בשואה בארצות הברית הרב אליעזר סילבר זצוקללה"ה שזכה להציל אלפים מהשואה האיומה, שהנאצים עומדים להוציא להורג 35 רבנים גדולי עולם כפשוטו ממש גדולי עולם וצריך לעשות מאמץ להציל אותם דחוף מאוד, כי זה פיקוח נפש מידי.

הרב אליעזר סילבר זצוקללה"ה נסע לעסקן אחד מניו יורק ושניהם נסעו לביתו של מרן רשכבה"ג הרב אהרון קוטלר זצוקללה"ה לשאול אותו מה לעשות בשעה הקשה הזאת. הם הגיעו לביתו של מרן הרב אהרון קוטלר זצוקללה"ה וספרו לו מה קורה.

הרב זצוקללה"ה פרץ בבכי ושאל אותם: מה אתם מציעים? ענה לו העסקן מניו יורק: רבנו מחילה אבל יש לי תוכנית שיכולה אולי להציל את 35 הרבנים ולהביא אותם לכאן לארצות הברית, בריאים ושלמים. אבל אני מתבייש להגיד את התכנית לרב, כי אם הרב רק ישמע

את התכנית שלי מרוב זעזוע הוא יזרוק אותי מהחלון או מהמדרגות מיד כשישמע את התכנית ולכן אני מתבייש להגיד לרב את התכנית.

אמר לו מרן הגאון הרב אהרון קוטלר זצוקללה"ה תגיד אני רוצה לשמוע את התכנית שלך. אמר לו העסקן מניו יורק: רבנו, שמעתי שלנאצים ימח שמם וזכרם יש שיתוף פעולה עם המאפיה וארגון הפשע האיטלקי בניו יורק, יש להם עסקים אפלים ושחורים ששום הרבה הרבה כסף, לכן ההצעה שלי היא שאם נצליח להגיע לראש המאפיה האטלקית, ולתת לו שוחד הוא אולי יוכל להשפיע להביא את 35 גדולי ישראל בריאים ושלמים לארצות הברית.

אמר לו הגאון רבי אהרון קוטלר זצוקללה"ה: קחו אותי מיד אליו אני אדבר איתו. אמרו לו: רבנו זה לא פשוט להגיע אליו צריך להפעיל קשרים דבר שכנראה יקח כמה ימים כדי להגיע לשיחה איתו בבית. ובאמת אחרי שבוע הצליחו לארגן פגישה בין מרן הגאון הרב אהרון קוטלר זצוקללה"ה ולהבדיל אלף אלפי הבדלות לראש המאפיה האיטלקית בניו יורק.

הבית של האיש היה מפואר מאוד וענק ובסלון ישב ראש המאפיה האיטלקית שם רשעים ירקב, שהיה נראה מבחוץ אדם נורמאלי מאוד ואפילו מנומס מאוד, ורק מי שהכיר אותו לעומק ידע על הדברים הרעים והנוראים שהוא והחברים שלו עושים.

ראש המאפיה האיטלקית קיבל את מרן הגאון רבי אהרון קוטלר זצוקללה"ה בצורה מכובדת מאוד מאוד, עד כדי כך הוא כיבד את הרב זצוקללה"ה שקרא לו: איש האלוקים. וכך שאל אותו: איש האלוקים מה קרה? מרן הגאון הרב אהרון קוטלר זצוקללה"ה פרץ בכי וסיפר לו את מה שעומד לקרות באירופה על ידי הנאצים ואמר לו ששמע שיש לראש המאפיה האיטלקית קשרים עם הנאצים ולכן הוא מבקש את העזרה שלו להביא את הרבנים גדולי הדור והתורה לארצות הברית בריאים ושלמים.

ענה לו ראש המאפיה האיטלקית: איש האלוקים נכון יש לי קצת קשרים עם הנאצים אבל אני לא עובד בחינם, מה תתן לי אם אני אעזור לך? אמר לו מרן הגאון רבי אהרון קוטלר זצוקלה"ה: אתה תנקוב בסכום שאתה רוצה מאתנו ותתן לנו שבוע כדי לאסוף את הכסף ובינתיים אתה תתחיל להציל את גדולי התורה.

צחק ראש המאפיה האיטלקית שר"י ואמר: איש האלוקים אני לא צריך את הכסף שלך גם אם תתן לי מיליון דולר זה כלום בשבילי, אבל אם תוכל להבטיח לי משהו כי אתה אדם קדוש והדבר הזה יתקיים אני אעזור לך להציל את הרבנים.

מרן הגאון רבי אהרון קוטלר לו מיד: אם תציל את הרבנים גדולי הדור האלו אני מבטיח לך 2 דברים: (א) אף אחד לא ירצח אותך [כי ידוע שראשי מאפיה בדרך כלל לא מאריכים ימים כי תמיד יש מישהו שזורג אותם ומוציא אום לפנסיה מוקדמת], (ב) אתה תמות על המיטה שלך מעל גיל 90 במוות

רגיל. כל זה אני מבטיח לך שיקרה, אם תביא את גדולי התורה היהודים לארצות הברית בריאים ושלמים.

ראש המאפיה האטלקית חייך ואמר: טוב אני מסכים אני אעשה השתדלות להביא אותם לכאן בריאים ושלמים, לחץ יד לרב זצוקללה"ה ונפרדו [בטח מרן הרב אהרון קוטלר זצוקללה"ה הלך למקוה אחרי הפגישה עם אותו טמא]. ובאמת אחרי חודשים הגיעו כל 35 תלמידי חכמים העצומים לארצות הברית בריאים ושלמים.

עברו המון שנים וכבר נפטר מרן הרב אהרון קוטלר זצוקללה"ה ובמקומו בראשות הישיבה עמד הבן הצדיק של הגאון רבי שנאור קוטלר זצוקללה"ה. יום אחד נכנס המשב"ק של רבי שנאור קוטלר זצוקללה"ה לבית ואמר בזעקות אימה ששני ראשי מאפיה מחכים בחוץ ורוצים להכנס לפגישה עם ראש הישיבה הרב שנאור קוטלר זצוקללה"ה.

האירוע היה מאוד מפחיד וראש הישיבה לא ידע איזה עסק יש לו עם ראשי מאפיה אטלקית שר"י ואמר לתלמיד להכניס אותם. שניהם נכנסו לבית של ראש הישיבה זצוקללה"ה ואמרו לו שהם הבנים של אותו ראש מאפיה אטלקית שהאבא רבי אהרון קוטלר זצוקללה"ה ברך אותו לפני המון שנים ואמרו לו: האבא שלנו מת על המיטה כמו שהרב זצוקללה"ה ברך אותו ומת מעל גיל 90 כמו שראש הישיבה הבטיח לו. ובאו לספר לו על כך.

הרב שניאור קוטלר זצוקללה"ה מאוד התרגש שהברכה של אבא שלו הגאון רבי אהרון קוטלר זצוקללה"ה השפיעה ושאל אותם מה רצונם? אמרו לו: כיון שאתה הבן של איש האלוקים ואנחנו הבנים של אותו אדם, אז בוא נעשה עסק מחדש, אתה תבקש מאיתנו משהו ואנחנו נעשה בשבילך ובתמורה תבטיח לנו גם אתה 2 דברים: (א) שאף אחד לא יהרוג אותנו, (ב) שנמות על המיטה שלנו מעל גיל 90.

בכה הרב שנאור קוטלר זצוקללה"ה ואמר להם בבכי אני רק יכול לברך אותכם אבל להבטיח אני לא יכול. אבא שלי זצוקללה"ה כן יכל להבטיח דברים אבל אני לא יכול להבטיח אלא רק לברך. ואז הוסיף ואמר להם: אתם יודעים מה ההבדל בין אבא שלי זצוקללה"ה אלי? אני שאני לומד תורה ואני עייף אני ממשיך ללמוד, וכשהעייפות גדולה אני ממשיך ללמוד אבל יש רגע שאני כבר לא יכול להמשיך ללמוד תורה קדושה והולך לישון.

אבל אבא שלי זצוקללה"ה היה ממשיך ללמוד לא פעם ולא פעמיים עד שהיה מאבד את ההכרה שלו מרוב שהיה עמל על התורה, וכשאדם מגיע לדרגה כזאת שהוא ממש מאבד את ההכרה כשלומד - הוא יכול להבטיח דברים, אני לא יכול להבטיח אלא רק לברך אתכם.

שאלה

מסכת חגיגה דף טו עמוד א

שאל אַחַר [אלישע בן אבויה] את רבי מאיר לאחר שיצא לתרבות רעה, אמר לו מאי דכתיב (קהלת ז' יד) "גַם אֶת זֶה לְעִמַּת זֶה עָשָׂה הָאֱלֹהִים?" ענה לו רבי מאיר: כל מה שברא הקב"ה ברא כנגדו, ברא הרים ברא גבעות, ברא ימים ברא נהרות, אמר לו אלישע בן אבויה: רבי עקיבא רבך לא אמר כך, אלא ברא צדיקים ברא רשעים, ברא גן עדן ברא גיהנם, כל אחד ואחד יש לו ב' חלקים אחד בן עדן ואחד בגיהנם, זכה צדיק נטל חלקו וחלק חברו בן עדן, נתחייב רשע נטל חלקו וחלק חברו בגיהנם.

לכאורה הדברים קצת לא מובנים, מפני שקשה להבין איך אדם יזכה בחלק של חבר שלו בגן עדן על מצוות שלא הוא עשה אלא חבר שלו עשה? הרי הדין הוא דין אמת וכל אחד מקבל את המקום שלו בגן עדן ולא את המקום של חברו? באמצעות מה מתבצע הקניין וכיצד חל הקנין שקונה הצדיק את המקום של הרשע בגן עדן? ואיך בכלל שייך קניין על כזה דבר?

ועוד:

מסכת אבות פרק ה משנה ב

עֲשֶׂרָה דוֹרוֹת מְאָדָּם וְעַד נֹחַ, לְהוֹדִיעַ כְּמָה אַרְךְ אֲפִים לְפָנָיו, שֶׁכָּל הַדּוֹרוֹת הָיוּ מְכַעֲסִין וּבָאִין עַד שֶׁהִבִּיא עֲלֵיהֶם אֶת מִי הַמַּבּוּל. עֲשֶׂרָה דוֹרוֹת מִנֹּחַ וְעַד אַבְרָהָם, לְהוֹדִיעַ כְּמָה אַרְךְ אֲפִים לְפָנָיו, שֶׁכָּל הַדּוֹרוֹת הָיוּ מְכַעֲסִין וּבָאִין, עַד שֶׁבָּא אַבְרָהָם וְקָבַל עָלָיו שְׂכָר כְּלָם.

הדורות שהיו לפני אברהם אבינו עליו השלום הכעיסו את ה' יתעלה שמו לעד, אמן. ואברהם אבינו עליו השלום עשה נחת רוח גדול לבורא יתברך שמו לעד, ולכן קיבל שכר כנגד כולם. לכאורה לא ברור עניין של כנגד כולם, מפני שאם רוצים לתת לאברהם אבינו שכר על נחת רוח שעשה לבורא יתברך אפשר לתת לו בדיוק מה שמגיע לו, למה המשנה הקדושה מדגישה לנו את העניין שקיבל שכר כנגד כולם, למה בכלל שיקבל שכר כנגד כולם?

מסכת אבות פרק ב משנה טז

הוא הִיָּה אֹמֵר, לֹא עָלֶיךָ הַמְּלָאכָה לְגַמֵּר, וְלֹא אֶתָּה בֶּן חוֹרִין לְפַטֵּל מִמֶּנָּה. אִם לְמִדַּת תּוֹרַת הַרְבֵּה, נֹתְנִים לָךְ שְׂכָר הַרְבֵּה. וְנִאֲמָן הוּא בַעַל מְלֶאכֶתְךָ שִׁישְׁלֵם לָךְ שְׂכָר פְּעֻלָּתְךָ. וְדַע מִתֵּן שְׂכָרְךָ שֶׁל צְדִיקִים לְעֵתִיד לְבֹא.

הרי שזה פשיטא שכל אחד מקבל בדיוק לפי התורה שלמד ואם למד הרבה מקבל שכר הרבה לכאורה לא מובן למה צריך להגיד את זה שמי שלומד הרבה מקבל שכר הרבה? הרי ה' יתעלה לא מקפח שכר שום בריה ואם למד הרבה נותנים לו שכר הרבה?

ועוד:

ילקוט שמעוני תהילים רמז תתעח

תני רבי שמעון בן יוחאי אם ראית דור שנתרשלו ידיהם מן התורה עמוד והתחזק בה ואתה נוטל שכר כולם.

רבי שמעון אומר שאם ראית דור שנתרשלו מן התורה עמוד ותקבל שכר כנגד כולם למה? שיקבל שכר על מה שעשה ולא יותר למה הוא צריך לקבל גם את השכר של האחרים על דברים שהוא בפועל לא עשה.

תשובה

מדרש קהלת רבה פרשה יב אות יג

כשנפטר לוי בר סיסאי נכנס אבא של שמואל להספיד אותו ואמר עליו: "סוף דְּבָר תְּכַל גְּשָׁמֵע... כִּי זֶה כָּל הָאָדָם" [קהלת יב יג]. למה היה לוי בר סיסאי דומה? למלך שהיה לו כרם והיו בה 100 גפנים והיו עושים 100 חביות של יין. עמד הכרם על 50 גפנים והיו עושות 100 חביות של יין. עמד הכרם על 40 גפנים היו עושות 100 חביות של יין. עמד על גפן אחת והיה עושה 100 חביות. והיה אותה הגפן חביבה עליו מכל הכרם כולו.

הסבר

כשיש 100 גפנים ומוציאות 100 חביות זה רגיל, אבל כשיש גפן אחת והיא מוציאה 100 חביות זה כבר יוצא דופן, אלא שחייבים להגיד שהגפן הזאת היא משובחת מאוד מאוד ומוציאה הרבה יין. זה בדיוק המצב של מי שעמל בתורה הוא לא גפן אחת שמוציאה חבית אחת הוא גפן אחת שמוציאה 100 חביות.

ולכן מסביר לנו רבי שמעון בר יוחאי שאם ראית דור שנתרשלו ידיהם מן התורה עמוד והתחזק בה ואתה נוטל שכר כולם. זה אומר שהוא בדור שבעצם יש רק גפן אחת והיא צריכה לעמול יותר כדי להוציא 100 חביות ולכן כשהוא מוציא בעמל תורה שלו שווה ערך של 100 אנשים אז הדין שיקבל את השכר כנגד כולם.

וזה בעצם השכר שמקבלים על עמל התורה הקדושה שלנו. ולכן גם בפרקי אבות כתוב: **אם לְמַדְתָּ תוֹרָה תִּרְבֶּה, וְנִתְּנִים לְךָ שְׂכָר תִּרְבֶּה.** והכוונה היא בעצם אותו דבר מדובר באדם שעמל בכל הכח בתורה ולמד תורה הרבה יותר מהרגיל אז הוא דומה לגפן אחת שמוציאה מאה חביות.

לכן בדין שיקבל שכר הרבה יתר ממה שלמד כי נותנים לו גם שכר על עמל התורה שהשקיע. ולכן התורה הקדושה אומרת לנו **אם בחוקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה** שזאת ההליכה הכי טובה בדרך ה' יתעלה שמו לעד.

ואותו דבר עם אברהם אבינו עליו השלום שהוא היה בדור אחרי 10 דורות שהכעיסו את ה' יתעלה שמו לעד, ולכן שהתאמץ ועמל בתורה ומצוות ואמונה בה' הוא כמו גפן אחת שמוציאה 100 חביות.

ולכן בדין שהוא יזכה לקבל זכר כנגד כולם כי בעצם הוא הפיק מעצמו את מה שהיו צריכים להפיק 10 דורות כמו הגפן שהפיקה מעצמה מה ש-100 גפנים מפיקים ולכן אברהם אבינו עליו השלום מקבל שכר כנגד כולם וזה לא בחסד אלא בזכות כי מגיע לו על עמל התורה שלו.

ואותו דבר הצדיק שזוכה בחלק שלו ובחלק של חברו בגן עדן כי הוא גפן אחת שמוציאה 100 חביות ולכן כיון שהוא עמל בכל הכח בתורה בדין שיזכה בחלק שלו ובחלק של חברו בגן עדן. כי למרות שהיה בסביבה שיכלה להשפיע עליו

לא לעמול על התורה כי היה רפיון מסביבו והוא התגבר על הרפיון ובכל זאת עמל על התורה אז בדין שיקבל שכר שלו ושל חברו בגן עדן.

מה מקבלים על עמל בתורה בזמן שהוא לומד ואחרים לא לומדים

וסיפר רבי מנחם מנדל מקוצק צוקללה"ה לחסידיו על חתנו רבי אברהם מסוכטשוב בעל האבני נזר צוקללה"ה שהיה גאון בתורה וספריו: "אגלי טל" ו"אבני נזר" מתנוססים בבתי מדרש ומפארים את היכלי התורה. במה זכה אביו צוקללה"ה לבן כזה שיאיר את העולם כולו בתורתו?

היות וביום פורים כל העולם היו עסוקים בסעודת פורים ושאר מצוות היום ובאותה הפרק ישב אביו של האבני נזר הרבי מביאלא צוקללה"ה ועסק בתורה ונעשה רעש בשמים כי אלמלא הוא היה העולם באותה שעה בלי תורה ולכן נתנו לו מן השמים נשמה גדולה כהאבני נזר צוקללה"ה שהאיר את העולם בתורתו וקדושתו.

ומכאן נלמד על חשיבות לימוד התורה בזמן שאחרים לא לומדים למשל בבין הזמנים מי שמתחזק ולומד תורה בעמל גדול בבין הזמנים הוא זוכה בדברים גדולים מאוד ומקבל שכר כנגד כולם.

אנשים עם חולשה אין להם עצמיות אלא מה שאחרים עושים עושה אחריהם בלי להבין

מה עושים

בבסיס הרעיון של נוטל שכר כנגד כולם נמצא ענין של האדם שצריך להיות **הוא עצמו ולא אחרים**, שהוא לומד כי צריך ללמוד תורה ולא בגלל שרואה אחרים לומדים, וכיון שהדיעה שלו מוצקה בענין לימוד התורה אז גם שרואה אחרים לא לומדים זה לא מעניין אותו כי הוא לומד ולא מושפע מה אחרים עושים. ולכן כיון שמתגבר על ענין השפעה חברתית שלילית מהסביבה שנמצא בה זה הסיבה שזוכה לקבל שכר כנגד כולם. כי קשה לאדם להיות שונה ומובדל מהסביבה הקרובה אליו.

שאלה

אדם יש לו טרדות והשפעות מהסביבה שלא נותנות לו לעמול על התורה, ורואים שהטרדות האלו אמיתיות הוא לא ממציא באמת הוא טרוד, האם הסיבה שיש לו נקראת סיבה אמיתית שיכולה לעמוד במבחן של דין בעולם הבא?

תשובה

מרן רשכבה"ג הגאון רבי ישראל מאיר הכהן מראדין

ה"חפץ חיים" צוקללה"ה

שמות פרק ג פסוקים א - ה

א וּמֹשֶׁה הָיָה רֹעֵה אֶת צֹאן יִתְרוֹ חֹתְנֵנוּ כִּתְּנֵי מִדְיָן וַיִּנְהַג אֶת הַצֹּאן אַחֲרֵי הַמִּדְבָּר וַיָּבֹא אֶל הַר הָאֱלֹהִים חֲרָבָה. ב וַיֵּרָא מִלְּאֲדָי י"י אֵלָיו בְּלִבְתֵּי אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה וַיֵּרָא וַהֲנִיָּה הַסֵּנֶה בַּעַר בְּאֵשׁ וְהַסֵּנֶה אֵינְנוּ אָפֵל. ג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶסְתֶּרֶה נָא וְאֶרְאֶה אֶת הַמַּרְאֶה הַגָּדוֹל הַזֶּה מִדּוּעַ לֹא יִבְעַר הַסֵּנֶה. ד וַיֵּרָא י"י כִּי סָר לְרְאוֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הַנְּנִי. ה וַיֹּאמֶר אֵל הַתְּקַרֵּב הֵלֶם שֶׁל נַעֲלִיךָ מֵעַל רַגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עוֹמֵד עָלָיו אֲדַמָּת קֹדֶשׁ הוּא.

רש"י

"אחר המדבר" - להתרחק מן הגזל. שלא ירעו בשדות אחרים.
 "מתוך הסנה" - ולא אילן אחר. משום "עמו אנכי בצרה". "אדמת קודש הוא" - המקום.

חפץ חיים על התורה פרשת שמות עמוד צד'

"המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא" - "אל תאמר לכשאפנה אשנה" אמרו חז"ל כי האדם חושב בנפשו לכשירחיב לו ה' את גבולו ויוטב מצבו אז יעסוק בתורה ובמצוות אבל לא כן. עכשיו כשהוא בצרה ומצוקה, ולזה אמר הכתוב כי המקום אשר אתה עומד עליו היינו באותו מצב ובאותה שעה קודש הוא דאפשר שרצון ה' הוא דוקא בעבודה מאותה שעה הדחוקה. וכבר אמרו חז"ל במדרש רבה (שה"ש פה) הלומד תורה בצער נוטל 1,000 בשכרו, שלא בצער נוטל 200 ולפום צערא אנרא אמרו חז"ל.

מרן רשכבה"ג הגאון רבי יעקב ישראל קנייבסקי צוקללה"ה אמר על עצמו אם היו מחלקים את הטרדות שהיו לו בחיים יכלו לחלק אותם ל-50

משפחות, ואם היה שם לב לטרדות שיש לו ולא היה לומד לא היה פותח אפילו דף גמרא אחד כל החיים שלו.

ומכאן מובן שאדם מתרץ לעצמו למה הוא לא עומל על התורה? ועונה לעצמו כעת הפרנסה דחוקה, כעת יש לי טרדות בענין שלום בית, טרדות בענין חינוך הילדים, טרדות עם בניה, טרדות עם שכנים ומה לא? ולכן אומר לעצמו: כשתעבור התקופה הזאת אחזור ללימוד שלי. אדם זה טועה בגדול כי הוא רחוק מלהבין שהכל תירוצים של העצלנות שלו וחוסר האהבה שלו ללמוד תורה כי המקום שבו הוא נמצא עכשיו עם הטרדות בכל מיני עניינים הוא המקום שמשם צריך להתאמץ וללמוד.

מפני שאם כך יחשוב, לעולם הוא לא יהיה בלימוד מפני שכשתגמר הטרדה הזאת תבוא טרדה אחרת והוא לא ילמד וכשתגמר הטרדה השניה תבוא טרדה שלישית וכן הלאה ואז כל החיים שלו לא יפתח ספר ויהיה עם הארץ ובטלן.

לכן אדם חייב להכניס לעצמו לראש שבמקום שאני נמצא בו עכשיו אני לומד ומנסה כמה שיותר ללמוד עד כמה שהוא מסוגל והאדם עצמו לא יכול לשקר את עצמו ואם הוא באמת יכול ללמוד הוא צריך ללמוד והבחינה היא מאוד פשוטה: שיש איזה דבר טפשי שהוא עוסק בו ורוצה אותו, פתאום הוא רואה שאין לו טרדות, אז למה לתורה פתאום יש טרדות? אלא שחייבים לומר שהכל תירוצים. ומי שרוצה ללמוד תורה תמיד ימצא את הזמן ומי שלא רוצה ללמוד תורה אף פעם לא ימצא זמן ותמיד יאשים אחרים.

לא להיות מושפע לרעה מאחרים להדבק בה' זוכים לישועות

היה זה לפני שנתיים. הייתי במקסיקו והתפללתי בבית הכנסת "שערי שלום". הרב של בית הכנסת הוא רבי עזרא נקש שליט"א, אברך צעיר למדי, שמחזיק בית כנסת גדול, ובו שיעורי תורה רבים. יום אחד הזדמנתי לבית כנסת אחר, שנקרא "פסחא", על שם יהודי שנקרא בשם זה. זהו בית כנסת מפואר ורחב ידיים.

הופתעתי ממספר המתפללים הגדול, ולאחר מכן שוב הופתעתי ושמחתי, כשראיתי אברכים רבים ובעלי בתים, יושבים ולומדים בהתלהבות. שמעתי, שבבית הכנסת נמסרות גם הרצאות ודרשות, בנוסף לשיעורי תורה קבועים.

נפגשתי עם הרב, ששמו רבי יעקב נקש שליט"א. שאלתי אותו: "האם יש לכבודו קשר עם חכם עזרא נקש?" "כן, זה אח שלי", הוא אמר. התפעלתי. שני אחים במקסיקו, שניהם

תלמידי חכמים, ושניהם מחזיקים בתי כנסת גדולים ותוססים, עם הרבה שיעורי תורה. שאלתי: "יש לכם עוד תלמידי חכמים במשפחה?"

"כן", אמר לי חכם יעקב, "יש לנו עוד שני אחים, שברוך ה' קובעים עתים לתורה, כל יום 3 או 4 שעות, ויש לנו עוד אחות, שנשואה לאחד מגדולי תלמידי החכמים במקסיקו". למחרת שוב פגשתי את רבי עזרא נקש. אמרתי לו: "סליחה שאני שואל, אבל בזכות מי כל המשפחה המפוארת הזאת? דבר כזה לא בא בחינם, צריך זכות ענקית בשביל זה - מהי הזכות? ומי בעל הזכות?"

"זה נכון", אמר חכם עזרא. "יש סיפור מאחורי זה, אבל אני צריך לבקש רשות מאבא שלי. זה הסיפור שלו". אבא שלו הגיע לבית הכנסת למנחה ומעריב. הוא הסכים לספר את סיפורו. נזקקנו למתורגמן, מאחר ואינו מדבר עברית, רק ספרדית. חכם עזרא נקש ספר לי אפוא את הדברים, אחרי שקיבל רשות מאבא שלו.

לאבא הזה קוראים מוריס (משה) נקש. אביו ואמו היו יראי שמים, ורצו שילדיהם יגדלו כיהודים טובים. באותה תקופה, לפני כ-50 שנה, לא היו במקסיקו מוסדות מתאימים לחינוך הילדים. מאחר שחינוך הילדים היה חשוב ביותר להוריו של משה מוריס, הם ויתרו ויתור גדול - ושלחו את בנם בן ה-12 ללמוד אצל רבי יעקב קמינצקי זצ"ל בארצות הברית. זו היתה מסירות נפש.

הילד שהה במשך כמה שנים הרחק מהבית. לאחר מספר שנים שב מוריס למקסיקו, והוא כבר בחור. פתח חנות נעליים, ונחל הצלחה מרובה בעסקיו. תוך זמן קצר פתח עוד סניף, ואחר כך עוד אחד, עד שהיתה בבעלותו רשת של חנויות נעלים. הוא הרוויח הרבה מאוד כסף, אבל חילל שבת, כמו כל האחים שלו.

האב והאם היו יראי שמים, אבל כל הילדים מחללי שבת. זה היה חלק מהמצב העגום ששרר באותה תקופה במקסיקו. כמעט לא היו שומרי שבת. יום אחד חלה האב במחלה סופנית, והגיע עד שערי מוות. הוא גסס. בדרך כלל, מצב של גסיסה יכול להמשך כמה שעות. אם המצב נמשך יום, זה כבר הרבה. אבא שלהם גסס במשך שבועיים, וזה היה סבל איום ונורא.

הרב של בית הכנסת "שערי שלום" קרא לכל הבנים, ואמר להם: "תשמעו, אבא שלכם לא יכול למות, עד שאחד מכם יבטיח לו שישמור שבת". הוא שאל את הבנים בזה אחר זה: "אתה מוכן לשמור שבת?" "לא". "אתה מוכן?" "לא". "ואתה?" "כן!" מי זה היה? משה מוריס.

אמר לו הרב: "בוא איתי לחדר של החולה. תבטיח לאבא שלך שתשמור שבת". מוריס אחז בידו של אביו ואמר: "אבא, אני נשבע שאני אשמור שבת!" החולה פקח את עיניו לרגע, ואחרי כמה דקות נפטר. כל בני המשפחה הוכו בהלם. כולם ראו שלזה באמת חיכה האב המיוסר.

מוריס התחיל לשמור שבת. כל חנויות הרשת שלו היו סגורות בשבת. והוא התחיל להפסיד כסף. אף אחד לא הבין אותו. אתה רואה שמצבך נעשה גרוע יותר ויותר, למה אתה מחכה? בסופו של דבר, הוא פשט את הרגל. ואז הוא פנה אל הקב"ה ואמר: "ריבוננו של עולם, החלטת לקחת ממני את הכסף, אבל תן לי בבקשה, ילדים טובים!"

את כל זה שמעתי לפני שנתיים. השנה באתי שוב. פגשתי את חכם עזרא נקש, ואמרתי לו: מכיון שאבא שלך מסר את נפשו על השבת, הייתי שמח לקבל ממנו ברכה". ביום האחרון שבו שהיתי במקסיקו, משה מוריס הגיע. ישבנו שלושתנו - הוא, חכם עזרא ואני.

הוא היה נרגש מאד, הדמעות חנקו את גרונו. הוא ביקש מבנו לתרגם עבורי את המשך הסיפור. "היו שנים קשות מאוד. אף אחד לא הבין אותי. חמי כעס, בא בטענות על זה שאינני מפרנס כראוי את בתו ואת נכדיו. החברים ובני המשפחה לעגו. כולם אמרו לי: 'פרזיט, למה אתה לא עובד?'

"לא רצו לעזור לי, כי לדעתם במו ידי הבאתי עלי את פשיטת הרגל ואת העניות. כמעט כולם נתקו את הקשר אתי. במשך שנים אני ואשתי והילדים היינו לבד - לבד בשבתות, לבד בפסח ובשאר חגים. אבל כל זה שום דבר, מול מה שקבלתי מהקב"ה... ילדים זרע ברך ה', כולם ברוך ה' תלמידי חכמים ויראי שמים. מה שנתתי זה לא כלום לעומת מה שקבלתי". מוריס הוסיף וסיפר, שבתחילה גם אשתו לא הסכימה איתו. היא לא הבינה למה הם צריכים לשמור שבת, ולהפסיד את כל הרכוש הרב שהיה להם. היום אשתו מוסרת שיעורים והרצאות ביהדות, ונשים רבות נעזרות בה. התפילות שלה הפכו לסמל, היא מתפללת כמו צדיקה מדורות קודמים.

"וכשאתה מספר את הסיפור הזה בקהל", אומר משה מוריס, "תגיד להם, שבמשך שנתיים אשתי לא הבינה אותי, ולא הסכימה עם הדרך שלי, אבל אני מעולם לא כעסתי עליה, והיא מעולם לא צעקה עלי. תגיד לאנשים, שכל הברכה באה מזה ששתקתי. אני שתקתי, והיא שתקה. מזה באה כל הברכה. אף פעם לא רבנו!"

ואיך התחולל השינוי? מתי היא הצטרפה אליו לשמירת שבת? יום אחד הבן שלהם, שהיה אז ילד קטן, חלה בדלקת ריאות ושכב בבית חולים במצב קשה מאוד. בלילה בדק אותו הרופא, ובצער גדול בישר להורים המודאגים, שהילד עומד למות. אין שום סיכוי, ואין כבר שום דבר שאפשר לעשות עבורו... הרופא הלך הביתה.

משה מוריס לקח ספר תהלים, ישב ליד מיטתו של הילד ואמר תהלים. אשתו לא ידעה עברית באותה תקופה, אבל היא חזרה אחריו על המילים שאמר. ככה ישבו שניהם כל הלילה, ואמרו תהלים. בבוקר הגיע הרופא, בדק את הילד, ובישר בשמחה - "חל שינוי גדול! אני לא יודע איך זה, אבל המצב השתפר באופן דרסטי, הילד יחיה!"

כשדמעות של התרגשות בעיניה, אמרה אשתו של משה מוריס: "אני איתך. מה שתגיד, מה שתרצה... אני מסכימה לכל, ואני הולכת אחריו!" מאז חל השינוי הגדול. משה מוריס

ואשתו זכו לילדים תלמידי חכמים ויראי ה'. הם זכו למלוא חופנים נחת יהודית אמיתית. הם עשו כל שיכלו עבור השבת, והשבת - שהיא מקור הברכה - שילמה להם כגמולם הטוב. על זה נאמר: "בשמים ממשל ועל הארץ מתחת". והכוונה שבענייני שמים תמיד תסתכל מי יותר ממך ותלמד ממנו ותהיה כמוהו, אבל בארץ מתחת, והכוונה שבענייני כסף ורכוש תמיד תסתכל מי למטה ממך וכך תהיה שמח בחלקך. וזאת הגדולה של מוריס כי לא הסתכל על האחים שלו שהם עשירים והוא פשוט רגל אלא הסתכל על צדיקים ורצה להיות כמוהם וכך זכה גם לעושר וגם לתורה. ה' ישמור את כלל ישראל שכולנו נחזור בתשובה שלמה בשמחה וטוב לבב מתוך אהבה אמיתית לתור ולמצוות אמן ואמן.

מִרְנַן הַגֵּאוֹן הַצַּדִּיק רַבִּי יִרְוֶחַם לִיבּוּבִיץ זְצוּקְלֵה"ה

ספר דעת חוכמה ומוסר חלק ב עמוד נה

על כל אחד להיות עצמאי להוציא לפועל את המיוחד הטמון בו, ולא לחקות בשום אופן את הזולת. רק לא בגדים שאולים.

שמות פרק כה פסוק י

וְעָשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שֵׁטִים אֲמֹתַיִם נְחָצֵי אֲרָבּוֹ וְאֲמֹת נְחָצֵי רְחִבּוֹ וְאֲמֹת נְחָצֵי קִמְתּוֹ.

שמות פרק כז פסוק א

וְעָשִׂיתָ אֶת הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שֵׁטִים חֲמֹשׁ אֲמֹת אֶרְבֶּה וְחֲמֹשׁ אֲמֹת רֶחֶב רְבִיעַ יְהִי הַמִּזְבֵּחַ וְשֵׁשׁ אֲמֹת קִמְתּוֹ.

שאלה

כשמתבוננים במידות ארון העדות ושולחן לחם הפנים רואים: שהמידות של ארון העדות הן מידות שמתחלקות למחצית האמה: האורך שתי אמות וחצי, הרחב אמה וחצי והקומה אמה וחצי. אבל כשמתבוננים במידות הגודל של מזבח הנחושת רואים שהמידות של מזבח הנחושת שלמות. אורך 5 אמות שלמות, רוחב 5 אמות שלמות, וקומה 3 אמות שלמות. מה זה בא ללמד אותנו שהמידות של ארון העדות הן מידות חצויות לחצי אמה, ואילו המידות של מזבח הנחושת אלו מידות שלמות ללא חצי אמה?

תשובה

כלי יקר שמות פרק כה פסוק י

והקרוב אלי לומר בזה: לפי שאמרו החכמים במעלות [החכמה והתורה] הבט למעלה ממך, כי על ידי זה ידמה בנפשו כי הוא חסר מן שלמות ולא הגיע למדרגת חברו ויבוא להתקנאות בו ויוסף על שלמות חכמתו, כי קנאת סופרים תרבה חכמה. אבל בעניני העולם הזה דהיינו כל הצלחות הגופניות כעושר וכבוד יסתכל במי שהוא למטה ממנו ובסיבה זו ישמח בחלקו בראותו כי יש לו רב יותר מן הרבה אנשים.

הסבר

טבע אנושי תמיד להסתכל מי יותר עשיר ממני, למי יש בית יותר יפה משלי, למי יש מכונית יותר יקרה מהמכונית שלי. וכך מאבד כל החיים שלו את השלווה והנחת. כי מצער את הנפש שלו מכיון שיש עשירים יותר ממנו, אבל כשמדובר דברים רוחניים הוא שלם עם עצמו ומרגיע את עצמו שיש יותר רשעים ממנו והוא בסך הכל בדבר גמור.

לכן המידות של ארון העדות והמידות של מזבח הנחושת באות ללמד אותנו שזה בדיוק להיפך. ארון העדות מסמל את הדברים הרוחניים והתורה ויראת השמים של האדם. וכאן הוא צריך תמיד להרגיש שהוא חצי, שהוא לא שלם, שיש לו עוד הרבה לעלות למעלה, ומסתכל על החברים שלו ורואה שהם מתקדמים יותר ממנו והוא שואף להגיע להיות כמוהם. וכך הוא מתעלה ומתעלה [גם את זה לא צריך לעשות בצורה חולנית כי אחר כך נשברת הנפש כי לכל דבר יש גבול ומידה נכונה וצריך להפעיל שכל ושיקול דעת גם בדבר הזה].

אבל בדברים גשמיים שלא יתן יותר מידי חשיבות לענייני גדול הבית שלו המכונית שלו והכסף שיש לסביבה שלו, אלא ישמח בחלקו ותמיד ירגיש שהוא שלם כמו המידות של המזבח שהן באמות שלמות ללא חצי. וזאת הדרך הנכונה של ההסתכלות בחיים. מי שיעשה אותה ירוויח נפש שלווה ומי שלא - יפסיד, כי גם אין לו וגם מצער את הנפש שלו בשטויות והבלים של העולם הזה החולף והשקר.

ואפשר להסביר על ידי סיפור עם: היה פעם אדם עני מאוד שראה שיש הרבה עשירים בסביבתו והיה מקנא בהם עד כדי כך שהקנאה העבירה אותו על דעתו חס וחלילה ורצה לעשות את אחד הדברים הכי חמורים שיכולים להיות והחליט לעלות להר גבוה ולקפוץ משם.

מכיון שנשאלו לו בכיס 5 שקלים אחרונים, החליט שלפני כן הוא יקנה גרעינים בכסף שנותר לו ויעלה להר יפתח שם את הגרעינים ורק אחר כך יקפוץ ה' ירחם ויציל. הוא עלה למקום גבוה מאוד בהר, והתחיל לפצח את הגרעינים ואת הקליפות זרק למטה.

באמצע שהוא מפצח את הגרעינים הוא שומע קולות של פיצוח קליפות הגרעינים והוא התפלא מאוד מי מפצח יחד איתו גרעינים על ההר הגבוה, כי חשב שהוא נמצא שם לבד. הוא קם ממקומו והסתכל למטה וראה: עני מרוד עם בגדים קרועים ללא שיניים מסתכל עליו וקורא לו בקול רם:

למה הפסקת לפצח את הגרעינים? את הקליפות שזרקת אני אוכל, נכון ששנינו עניים אבל לך לפחות יש גרעינים לי אפילו גרעינים אין אלא רק קליפות תמשיך לפצח ותזרוק אלי. אמר האיש לעצמו אני רואה שיש מישהו יותר עני ממני והוא לא מאבד את עצמו לדעת אז גם אני לא אעשה את הדבר הנורא הזה, וירד למטה שמח וטוב לב על השיעור בחיים שלמד בדקות האחרונות.

